

УДК 811.161.2'373
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2023-1-7>

ЛЕКСИКОГРАФІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СИМВОЛІЧНИХ ЗНАЧЕНЬ ФОЛЬКЛОРУ

Сердега Р. Л.

*кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри українознавства і лінгводидактики
Харківський національний університет імені Г. С. Сковороди
вул. Валентинівська, 2, Харків, Україна;
доцент кафедри української мови
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, Харків, Україна
orcid.org/0000-0001-7064-4547
ruslan.serdega@ukr.net*

Ключові слова: *символічне
значення, фольклор,
семантика, мова
фольклору, лексикографічна
інтерпретація, словник.*

Уживані в мові фольклору слова часто виступають як своєрідні й традиційні для певної етноспільноти образно-мовні знаки. Вони набувають символічного значення, яке співвідноситься з певним явищем дійсності. Символічна семантика фольклорного слова поєднує у собі як певні загальнолюдські ціннісні настанови, так і виразні національно-специфічні особливості сприйняття реального світу, тих природних та соціальних умов, у яких живе певний етнос. Символи є реалізацією світогляду, уявлень народу. Вони становлять невід'ємну частину національної картини світу, яка, зрозуміло, має певну мовну проєкцію, що функціонує у вигляді відповідних вербальних значень й утворює загалом семантичний простір мови, а в нашому випадку семантичний простір мови фольклору. Культура, побут, уявлення народу, його цінності – усе це знаходить віддзеркалення в національній мові, певним чином і в усній народній словесності, її виражально-зображальних засобах, до яких передусім належать і слова-символи. Лексеми, які набувають символічного значеннєвого наповнення, потребують усебічного дослідження, аналізу, зокрема й належного лексикографічного опрацювання. У статті ми спробували визначитися з поняттям «символічне значення», а також подали кілька прикладів лексикографування слів із символічною семантикою.

Зауважимо, що наявність символічного значеннєвого компонента становить одну з найважливіших властивостей семантичної структури фольклорного слова. Під символічним значенням лексеми, уживаної у мові фольклору, розумітимемо усталену одиницю семантики, що сформувалася під впливом народної традиції, увібравши в себе колективний досвід, і яка має асоціативні зв'язки з певним поняттям. Словесні символи усної народної творчості взаємодіють із однозвучною лексемою несимволічного наповнення і зберігають семантичний зв'язок з її прямим значенням. Символічна семантика фольклорної лексеми коріниться в національно-культурному сприйнятті дійсності й потребує від укладача додаткових знань про культуру народу, його побут, вірування, міфологію. Подальші перспективи дослідження вбачаємо в можливості створення лексикографічних розробок, безпосередньо спрямованих на фіксацію словесних одиниць, наявних у мові фольклору.

LEXICOGRAPHIC INTERPRETATION OF THE SYMBOLIC MEANINGS OF FOLKLORE

Serdeha R. L.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Postdoctoral Student at the Department of Ukrainian Studies and Linguodidactics
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Valentynivska str., 2, Kharkiv, Ukraine;
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language
V. N. Karazin Kharkiv National University
Svobody sq., 4, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7064-4547
ruslan.serdega@ukr.net*

Key words: *symbolic meaning, folklore, semantic, language of folklore, lexicographic interpretation, dictionary.*

The words used in the language of folklore often act as original and traditional figurative and linguistic signs for a particular ethnic community. They acquire a symbolic meaning that correlates with a certain phenomenon of reality. The symbolic semantics of the folklore word combines both certain universal value orientations and distinct national-specific peculiarities of perception of the real world, natural and social conditions in which a certain ethnic group lives. Symbols are the realisation of the worldview and ideas of the people. They form an integral part of the national picture of the world, which, of course, has a certain linguistic projection that functions in the form of corresponding verbal meanings and forms the semantic space of the language in general, and in our case, the semantic space of the language of folklore. The culture, way of life, perceptions of the people, their values – all of this is reflected in the national language, and to a certain extent in the oral folk literature, its expressive and pictorial means, which primarily include words-symbols. Lexemes that acquire symbolic meaning require comprehensive research and analysis, including proper lexicographic processing. In this article, we have tried to define the concept of “symbolic meaning” and have given several examples of lexicographical processing of words with symbolic semantics. It should be noted that the presence of a symbolic meaning component is one of the most important properties of the semantic structure of a folklore word. Under the symbolic meaning of a lexeme used in the language of folklore, we will understand an established unit of semantics that was formed under the influence of folk tradition, absorbing collective experience, and which has associative links with a certain concept. The verbal symbols of oral folklore interact with a monosyllabic lexeme of non-symbolic content and retain a semantic connection with its direct meaning. The symbolic semantics of a folklore lexeme is rooted in the national and cultural perception of reality and requires additional knowledge of the culture of the people, their way of life, beliefs, and mythology. We see further prospects for the study in the possibility of creating lexicographical developments directly aimed at fixing the verbal units present in the language of folklore.

Постановка проблеми. Слово у фольклорі часто набуває символічного наповнення. З одного боку, воно, як і звичайні слова, має безпосередній зв'язок із дійсністю, реальним світом і має значення загальнономовне, здебільшого пряме, а інколи й переносне, з яким функціонує прак-

тично в усіх сферах мовної діяльності людини, а з іншого – крім експліцитного вияву, в мові усної народної словесності воно часто починає формувати свій особливий простір, глибоко символічний, властивий безпосередньо тільки усній народній творчості. Таке значення хоч і певним чином

втілюється в тому чи тому контексті, загалом має авантекстовий вияв, є позатекстовим елементом, який характерний для народної словесної традиції загалом. Воно не становить характерної ознаки конкретного тексту фольклору, не є специфічною рисою, що властива тільки йому. Таке символічне семантичне наповнення фольклорного слова зумовлюється тією оцінно-емоційною системою координат, що реалізується в усій площині усної словесної творчості народу як такої. У звичайному мовленні символічні значення, властиві фольклору, практично не виявляють себе, бо перебувають за межами специфічної художньо-образної системи координат, яка утворює власний світ – фольклорний, що, за великим рахунком, є одним із фрагментів національно-культурної картини світу, який відбиває фольклорні уявлення етносу. Г.І. Сташко пропонує такі уявлення називати *фольклорною картиною світу*, яка, на її думку, з одного боку, містить універсальні (загальнолюдські) елементи, а з іншого – унікальні (етноспецифічні), оскільки кожен етнос, народ «має свою емоційно-образну систему, яка передається від покоління до покоління насамперед в усній формі й фіксується саме у фольклорній пам'яті» [24, с. 326]. Цілком погоджуємося з думкою цієї дослідниці. Фольклорна картина світу, як бачимо, виступає своєрідним суб'єктивним образом об'єктивної реальності, що створюється людиною, колективним автором. Однак це не означає, що слова зі специфічно фольклорним символічним значенням наповнення зовсім не здатні виходити за межі відповідної оцінно-емоційної системи. З часом деякі з них можуть зазнавати певної метафоризації, внаслідок якої вони входять до простору загальномовного. Наприклад, орнітоназви *голуб*, *голубка* набувають у мові фольклору символічного наповнення. Голуб символізує коханого, а голубка – кохану: *А де ж тая криниченька, що голубка пила, / А де ж тая дівчинонька, що мене любила? / А де ж тая криниченька, що голуб купався, / А де ж тая дівчинонька, що я женихався?* [22, с. 191]. Як бачимо, символізм у текстах народних пісень виникає на основі паралелізму. Однак наведені орнітономени можуть проникати й до загальномовного простору, набуваючи в ньому через певні метафоричні процеси, переносного значення. Так, наприклад, назви птахів *голуб* і *голубка* у звичайному мовленні можуть виступати пестливим зверненням до коханого чи коханої. Отже, символічні значення словесних одиниць, наявних у мові фольклору, безсумнівно, потребують дослідження, бо вони глибоко закладені у свідомості народу, найповніше й найвиразніше відтворюють його світоглядні уявлення, містять у собі особливості національно-культурного сприйняття дійсності. Такі значення мають

знайти належне лексикографічне відбиття. Мова фольклору, на нашу думку, взагалі потребує спеціального словника, який би зміг відобразити максимально, наскільки це тільки можливо, своєрідність фольклорного слова, багатство його семантичних нюансів.

Символічні значення, наявні в текстах фольклору, практично відразу зацікавили дослідників, як тільки почали з'являтися перші друковані збірники творів усної народної словесності. На національну символіку як одну з головних прикмет української народної пісні вказував ще в ХІХ ст. М.О. Максимович. Пізніше його думку розвинув у своїх працях О.О. Потебня, який відзначив, що естетичні достоїнства народнопоетичних творів перебувають у безпосередній залежності від символізму, забуття якого призводить до зниження естетичної цінності народної поезії. Значну увагу народній символіці приділив М.І. Костомаров, розглядаючи її як кодовий знак світобачення українців. Питання місця символів у структурі творів усної народної словесності, символічні значення, наявні в текстах фольклору, продовжують цікавити дослідників і в наш час. Так, наприклад, сучасна запорізька дослідниця Г.В. Микитів відзначає, що символи усної народної творчості становлять своєрідну естетичну систему, і вона «потребує всебічного детального вивчення не тільки з погляду загальних закономірностей її організації та цілісного вияву, а й на рівні окремих компонентів у їх проєкції на загальномовні процеси та індивідуальну мовотворчість» [18, с. 241]. Загалом, як і попередники, учені ХІХ ст., вона розглядає фольклорні символи як вмістилище етноментальних особливостей народу, його світобачення, ціннісних орієнтирів, історичної пам'яті [18, с. 241]. Г.В. Микитів звернула увагу на багатозначність символу калини [17], проаналізувала семантику символів у контексті козацьких пісень [19]. Загалом ця дослідниця аналізує символічні значення орнітологічних і рослинних найменувань [17; 18; 19], але цікавлять її також значення таких архетипних слів-символів, що функціонують у народних ліричних піснях, як: *вітер*, *вода*, *дощ*, *мороз*, *сніг*, *туман*, *хмара* [16]. Символізацію значення слова на матеріалі фауноназв казок, пісень і паремій досліджувала З.С. Василько [2]. Н.В. Іовхімчук розглянула символічні значення номінацій водного простору на матеріалі українських народних пісень [12]. Семантику образу зозулі у фольклорному тексті досліджено в монографії Н.В. Пастух [21]. Певні зауваги щодо наявності символічного значення в географічних найменуваннях українських народних дум зробила Т.П. Беценко, зазначивши, що топоніми у відповідних текстах фольклору, окрім власне інформативного навантаження, виконують худож-

ньо-образну функцію. Так, наприклад, *Дніпро* виступає символом України, *Запорізька Січ* – символом козацької слави, *Чигирин* – символом гетьманської влади [1, с. 108]. Комплексний аналіз образу коня у системі зооморфної символіки здійснено О.І. Левчук. Дослідниця зауважила, що «особливої ваги набуває сьогодні дослідження образів тварин – виразників традиційного символічного значення, сформованого та закріпленого протягом тисячоліть» [15, с. 1]. Символічне значення розглянуте як похідне значення слова, що виникає внаслідок стійких асоціативних зв'язків, Н.О. Данилюк, яка проаналізувала найдавніші слова із символічним змістовим наповненням, насамперед характерні для міфопоетичної картини світу українського народу, що знаходить своє відображення у його народнописанних творах. Дослідницею зокрема розглянуто символічні значення назв таких тварин, як ведмідь, вепр, віл, змій, кінь, лось, олень, павук, тур [6].

Щодо лексикографічного опису слів із символічним значенням, наявних у текстах фольклору, то ми, на жаль, не маємо ще сьогодні якого-небудь повноцінного комплексного словникового відбиття зазначених фактів, як не маємо загалом і словників мови українського фольклору. Системно й цілеспрямовано така робота не проводилася. Тому необхідно розробляти як теоретичні засади лексикографування відповідних одиниць, так і здійснювати практичні спроби словникової інтерпретації та параметризації наявних у мові усної народної творчості слів із символічним значенням. Не можна, щоправда, сказати, що українські лінгвісти зовсім не звертали уваги на проблему лексикографічного опису слів-символів, зокрема й тих, що безпосередньо наявні в текстах фольклору. У монографії З.С. Василько було вміщено словниковий фрагмент символічної системи фольклору, в якому на основі матеріалів українських народних казок, паремій і пісень здійснено лексикографічний опис слів-фауносимволів [3]. Деякі слова із символічним значенням фіксуються у словнику-довіднику В.В. Жайворонка [11]. Інколи в цій лексикографічній праці навіть подаються ілюстрації до них із текстів усної народної творчості, однак власне фольклорна джерельна база незначна (залучено лише кілька збірок прислів'їв та приказок, одну книгу з українськими народними казками, збірку українських замовлянь, українські народні пісні в записах Софії Тобілевич). Відсутні й чіткі покликання на джерело вилученого матеріалу. Після ілюстрації може бути в дужках вказівка, наприклад, казка (використано одну збірку) чи приказка (три збірки). Однак такі позначення є не надто інформативними та зручними для дослідника, що звертається до словника з певною пошуковою метою й навіть звичайного

читача, який би волів самостійно переглянути повний варіант того тексту, із якого взято приклад. Вихідні мінімальні визначальні дані збірки, вказівка на сторінки, з якої дібрано контекст, зробили би цю працю більш зручною для користування. Деяку інформацію про символічні значення лексем, наявних у мові фольклору, знаходимо також у словникових розробках, присвячених описові символів української культури [9, с. 123]. Однак більшість лінгвістичних словників, зокрема й тлумачні словники української мови, переважно не фіксують тих символічних значень реєстрових слів, що в них можуть бути. Отже, властиві текстам усної народної творчості слова із символічним значенням потребують ще й досі спеціального й детального лексикографічного опрацювання.

Мета статті полягатиме в поданні прикладів лексикографічної інтерпретації тих слів, що зазвичай у текстах фольклору набувають символічного значення. Реалізація поставленої мети передбачатиме визначення поняття «символічне значення».

Вклад основного матеріалу дослідження. Символічне значення є глибоко асоціативним, це з'єднання, сполучення певних явищ в одне ціле на основі тих уявлень, що породжуються певною культурною традицією, передусім національною. Воно зумовлене особливостями сприйняття дійсності певним народом або людством загалом, бо можна говорити про символи загальнолюдські, спільні для багатьох народів, і символи етноспецифічні, породжені національним баченням природи, світу загалом і зумовлені особливостями образного осмислення певним етносом картини світу як такої. Однак зауважимо, що навіть символи, близькі за суттю в різних народів (загальнолюдські), функціонуючи в тому чи тому національному мовному середовищі, матимуть своєрідне виявлення, відмінне навіть від мов близькоспоріднених. Укладачі «Енциклопедичного словника символів культури України» зазначають: «Символ як явище має універсальний загальнолюдський характер. Але водночас не можна не помітити, що часто він виражається на рівні національної свідомості народу» [9, с. 739]. Символ є умовним позначенням якого-небудь образу, поняття, ідеї. Таке позначення може бути як суто предметним, так і мати лінгвістичний вияв (вербальний), тобто може знаходити вираження у слові, його смисловому або ж значеннєвому наповненні. Інакше кажучи, символічне значення має сигніфікативну (знакову) природу і зумовлюється зазвичай образним сприйманням реального світу. Символом (у лінгвістичному розумінні цього поняття, чи, як зазначено в короткому словнику лінгвістичних термінів, виданому за редакцією С.Я. Єрмоленко, лінгвостилістичному) слід називати «слово, що має усталені асоціативні зв'язки з відповідним

поняттям» [26, с. 153]. Отже, як ми вже зауважили перед цим, символічне значення є асоціативним. Крім того, воно є усталеним. Усталеність словесного символу досягається завдяки тому, що більшість символів за своєю природою є колективними, що й забезпечує їх розуміння в певному соціумі [14, с. 160], а символи, наявні в мові фольклору, тим паче є такими, бо колективність творення становить одну зі специфічних рис усної народної словесності. В.І. Кононенко, загалом пишучи про символічне значення, слушно зазначає, що воно «створюється колективним досвідом, колективною волею мовного середовища, що відображає колективне світобачення, свою естетику, свою аксіологію і – що для символів особливо важливе – свою поетичну мову в контексті своєї історико-культурної традиції, практики» [14, с. 160]. В енциклопедії «Українська мова» (2004) зазначено, що символ «набуває у текстах, крім основних (словникових, предметних) значень, нові (переносні або умовні)» [25, с. 582]. Словесні символи, дійсно, взаємодіють із однозвучною лексемою несимволічного наповнення і зберігають семантичний зв'язок з її прямим значенням. Щоправда, вивчення їх мовної та загалом онтологічної сутності, лексикографічне опрацювання ускладнюється властивістю мотивувати значення не через його перенесення, а через фонові знання, прагматику. Однак символічне значення слова виокремлюється з інших його значень. Воно має свою семантичну вагу, самостійність, внутрішню потенційність. В.І. Кононенко вважає, що окреме символічне значення слова не ставить його в позицію реєстрового слова [14, с. 172]. З одного боку, це дійсно так, бо символічна семема становить лише одне з додаткових, непрямих значень слова, і воно не є омонімічним щодо інших його словесних наповнень, тому не потребує окремої словникової статті, а з іншого боку, символічне значення слова може цілком бути винесене в заголовок, тобто в позицію реєстрового слова, у спеціальних лексикографічних працях, присвячених описові символів, що ми, зокрема, і спостерігаємо в уже згаданих у цій розвідці деяких словниках [9; 23].

Зауважимо, що символічне значення реалізується насамперед в іменниках як у загальних, так і власних. Пропонуємо таку загальну структуру словникової статті: 1) реєстрове слово; 2) його граматичні показники та варіанти назви, зафіксовані в текстах фольклору; 3) ремарки (за необхідності) до всього слова або окремих його значень; 4) тлумачення слова та стійких виразів із ним (за наявності); інші наявні й досить поширені в мовленні варіанти назви, не віднайдені у фольклорних творах; 5) ілюстрація; 6) джерело ілюстрації (із зазначенням вихідних даних збірки, з якої було вилучено контекст). Якщо вилучені контексти з

того самого джерела розташовані поряд, застосовуємо позначку [9; 23]. Подамо далі кілька зразків словникових статей (із загальною та власною назвами), що міститимуть у своєму складі символічні семемами. Лексикографування загального найменування з відповідним значенням може мати такий вигляд:

ЛІЩИНА, -и, ж. діал. *Оріх*. 1. Багаторічна рослина (*Corylus avellana* L.), кущ родини березових, що має їстівні плоди – горіхи. Інші варіанти назви: **горішина**, **орішина**, **лісовий горіх (оріх)**. *Та й ліщина приймила Матір Божу, та й її перетримала* [4, с. 133]. 2. *перен.*, збірн. Чагарник із кущів цієї рослини; сукупність таких рослин. *А ми, малі, приженем до лісу скотину, та вона в затінку пасеться, а ми в ліщину* [20, с. 71]; *Ліси тут хороші були. Кленки, ясен, дуб, липа, ліщина...* [20, с. 71]. 3. *перен.*, *симв.* Дівчина. *Не рад же дуб хилитися, / Похилилась ліщина. / Гей, не рад козак журитися, – / Покидає дівчина* [22, с. 253]; *«Ой оріше, оріше, ти, сирая ліщину, / Чи любиш ти мене, чи підеш за мене, / Молода дівчино?»* [22, с. 320]; **♦ ліщину зрубать (ізломить)** – заручитися або одружитися з дівчиною. *Коли б мені ту ліщину зрубать, / Коли б мені ту Марійку узять* [13, с. 181]; *Як ісхочу, то ліщину ізломлю, / Як ісхочу, то Марійку я возьму* [13, с. 181].

Велику здатність у текстах фольклору до символізації можуть мати й оніми. Наведемо приклад із гідронімом **Дніпро**.

ДНІПРО, -а. *Дніпр*, -а, *Дніпр-батько*, Дніпра-батька, *Дніпр-Славу́та*, Дніпра-Славути, *Славу́та*, -и. 1. Річка з найдовшою в Україні течією, у середній частині якої розташована столиця країни – місто Київ. Існує також і давніша, козацька, назва цієї річки – **Славутич**. *А вода собі тече з потічка до Дніпра, а з Дніпра до моря стає все густішою* [8, с. 318]; *Як стане по Дніпру хмара походжати, / Старий Дніпр дощем полоскати – / Тоді мене, моя мила, ждати, піджидати!* [7, с. 249]; *Промовляє тихий Дунай до Дніпра-Славути: «Дніпр-батьку, Славуто!...»* [7, с. 134–135]; *Да понад лугом-Базалугом проїжджає, / Понад Дніпром-Славутою, / Ей, да козаків стрічає, / Да шличок на копію складає, / А сам низько укланяє, / Наперед батькові кошовому, / Отаману військовому, / І всьому товариству кривому й сердечному* [5, с. 19–20]; **// Дніпр-лу́г**, *Дніпра-лу́гу*. Величезні річкові плавні, понад 400 км, які за часів існування Запорозької Січі розташовувалися колись на лівому березі Дніпра між самим Дніпром і річкою Конка. *Біжи ж ти [джуро Яремо] скоренько та поспішненько / понад Дніпром-лугом, / Як будуть ушкали густі, то ти схоронися, / А як будуть козаки Дніпром-Славутою іти, / то ти озовися / І про мене, Хведора бездільного / та безрідного, козакам обозвися* [7, с. 184].

2. *перен., симв. Україна. Тоді взяв він, Шевченко, гроші і наняв фуру та й поїхав у село, і купив собі фуру чужої землі. Сів на ту землю зверху і їде собі в рідний край, до Дніпра* [10, с. 106].

Наведені приклади лексикографування словесних елементів мови фольклору не претендують на вичерпність. Це лише певні моделі, що можуть бути в майбутньому використанні для укладання словників мови фольклору.

Висновки. Фольклорне слово цілком може набувати символічного значення. До того ж, наявність такого значеннєвого компонента становить одну з найважливіших властивостей семантичної структури фольклорного слова. Символічна семема – це усталена одиниця, сформована народною традицією, колективним досвідом, що має асоціативні зв'язки з певним поняттям. Таке значення хоч і певним чином вті-

люється в тому чи тому контексті, загалом має авантекстовий вияв, є позатекстовим елементом, який характерний для народної словесної традиції загалом. Лексикографічне опрацювання фольклорних слів із символічним значенням може ускладнюватися тим, що семантика таких лексем мотивується не через перенесення, а через фонові знання, зумовлюється прагматичними настановами певного соціуму, етнічної спільноти. Символічна семантика фольклорної лексеми коріниться в національно-культурному сприйнятті дійсності й потребує від укладача додаткових знань про культуру народу, його побут, вірування, міфологію. Подальші перспективи дослідження вбачаємо в можливості створення лексикографічних розробок, безпосередньо спрямованих на фіксацію словесних одиниць, наявних у мові фольклору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беценко Т.П. Естетика мови українських народних дум: текстово-образні одиниці. Суми : ВВП «Мрія-1», 2017. 140 с.
2. Василько З.С. Символізація значення слова в українському фольклорному мовленні (на матеріалі фауноназв у казках, піснях і пареміях) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2003. 20 с.
3. Василько З. Символіка фольклорного образу. Львів : ДПА Друк, 2004. 392 с.
4. Гайсенюк В. Моя бабуся приповідала... *Фольклор села Летаєче* : збірник. Біла Церква : Видавець Пшонківський О.В., 2019. 256 с.
5. Героїчний епос українського народу : хрестоматія / упоряд. О.М. Таланчук, Ф.С. Кислого. Київ : Либідь, 1993. 432 с.
6. Данилюк Н. Найдавніші слова-фауносимволи в міфопоетичній картині світу української народної пісні. *Лінгвостилістичні студії*. 2021. Вип. 14. С. 34–45. DOI: 10.29038/2413-0923-2021-14-34-45.
7. Думи / упоряд. Г.А. Нудьги. Київ : Рад. письменник, 1969. 354 с.
8. Зачаровані казкою: укр. нар. казки Закарпаття в записах П.В. Лінтура / упоряд. І.М. Сенька, В.В. Лінтур. Ужгород : Карпати, 1984. 528 с.
9. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, В.В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В.М., 2015. 912 с.
10. Євшан зілля. Легенди та перекази Поділля / упоряд. П. Медведика. Львів : Червона калина, 1992. 288 с.
11. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
12. Іовхімчук Н.В. Символіка номінацій водного простору в українській народній пісні. *Гуманітарна освіта в технічних вищих закладах* : збірник наукових праць. Київ : Університет «Україна», 2009. Вип. 19. С. 72–78. DOI: 10.29038/2413-0923-2021-14-34-45.
13. Календарно-обрядові пісні / упоряд. О.Ю. Чебанюк. Київ : Дніпро, 1987. 392 с.
14. Кононенко В.І. Українська лінгвокультурологія : навчальний посібник. Київ : Вища шк., 2008. 327 с.
15. Левчук О.І. Образ коня в системі зооморфної символіки українського фольклору : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07. Львів, 2021. 20 с.
16. Микитів Г.В. Знаковість архетипних символів у національно-мовній картині світу українців. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2012. № 1. С. 305–310.
17. Микитів Г.В. Символ калини як лінгвостилістичний засіб у мові українських народних ліричних пісень. *Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки*. 1998. № 1. С. 96–99.
18. Микитів Г.В. Символ як експресема в українських народних ліричних піснях. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Вип. XXIII. Ч. 4. С. 241–247.
19. Микитів Г.В. Художньо-образна парадигма символів в українських козацьких піснях. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2008. № 2. С. 146–152.
20. Народні оповідання / упоряд. С.В. Мишанича. Київ : Дніпро, 1986. 336 с.

21. Пастух Н. Символіка тварин в українському фольклорі: зозуля. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2013. 224 с.
22. Пісні кохання / упоряд. і передм. О.І. Дея. Київ : Дніпро, 1986. 367 с.
23. Словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, М.К. Дмитренка. Київ : Міленіум, 2002. 260 с.
24. Сташко Г. «Фольклорна картина світу» в сучасній лінгвістиці. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. Кіровоград : РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2014. Вип. 127. С. 323–328.
25. Українська мова : енциклопедія / гол. ред. В.М. Русанівський, О.О. Тараненко. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2004. 824 с.
26. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

REFERENCES

1. Betsenko, T.P. (2017) Estetyka movy ukrainskykh narodnykh dum: tekstovo-obrazni odynytsi [Aesthetics of the language of Ukrainian folk dumas: textual and figurative units]. Sumy: VVP «Mriia-1».
2. Chebaniuk, O.Yu. (1987). Kalendarno-obriadovi pisni [Calendar and ceremonial songs]. Kyiv: Dnipro.
3. Danyiuk, N. (2021). Naidavnishi slova-faunosymvoly v mifopoetychnii kartyni svitu ukrainskoi narodnoi pisni [The oldest words-faunal symbols in the mythopoetic picture of the world of Ukrainian folk song]. *Linguistic and stylistic studies*. Vol. 14. P. 34–45. DOI: 10.29038/2413-0923-2021-14-34-45.
4. Dei, O.I. (1986). Pisi kokhannia [Love songs]. Kyiv: Dnipro.
5. Haiseniuk, V. (2019). Moia babusia pryovydala... Folklor sela Letiache: zbirnyk [My grandmother used to say... Folklore of Letiache village: a collection]. Bila Tserkva: Vydavets Pshonkivskiyi O.V.
6. Iovkhimchuk, N.V. (2009). Symvolika nominatsii vodnoho prostoru v ukrainskii narodnii pisni [Symbolism of water space nominations in Ukrainian folk songs]. *Humanitarian education in technical higher education institutions: a collection of scientific papers*. Kyiv: Universytet «Ukraina». Vol. 19. P. 72–78. DOI: 10.29038/2413-0923-2021-14-34-45.
7. Kononenko, V.I. (2008). Ukrainska linhvokulturolohiia: navchalnyi posibnyk [Ukrainian linguoculturology: a textbook]. Kyiv: Vyscha shkola.
8. Kotsur, V.P., Potapenko, O.I., Dmytrenko, M.K. (ed). (2002). Slovnyk symboliv kultury Ukrainy [Dictionary of cultural symbols of Ukraine]. Kyiv: Milenium.
9. Kotsur, V.P., Potapenko, O.I., Kuibida, V.V. (ed). (2015). Entsyklopedychnyi slovnyk symboliv kultury Ukrainy [Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine]. Korsun-Shevchenkivskiyi: FOP Havryshenko V.M.
10. Levchuk, O.I. (2021). Obraz konia v systemi zoomorfnoi symboliky ukrainskoho folkloru [The Image of the Horse in the System of Zoomorphic Symbolism of Ukrainian Folklore]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.07. Lviv. 20 p.
11. Medvedyk, P. (1992). Yevshan zillia. Lehendy ta perekazy Podillia [Yevshan's potion. Legends and tales of Podillia]. Lviv: Chervona kalyna.
12. Mykytiv, H.V. (2008). Khudozhno-obrazna paradyhma symboliv v ukrainskykh kozatskykh pisniakh [Artistic and Figurative Paradigm of Symbols in Ukrainian Cossack Songs]. *Bulletin of Zaporizhzhia National University. Philological sciences*. № 2. P. 146–152.
13. Mykytiv, H.V. (1998). Symvol kalyny yak linhvostylistychnyi zasib u movi ukrainskykh narodnykh lirychnykh pisen [The symbol of viburnum as a linguistic and stylistic tool in the language of Ukrainian folk lyrics]. *Bulletin of Zaporizhzhia State University. Philological sciences*. № 1. P. 96–99.
14. Mykytiv, H.V. (2010). Symvol yak ekspresema v ukrainskykh narodnykh lirychnykh pisniakh [Symbol as an expresema in Ukrainian folk lyrical songs]. *Topical issues of Slavic philology*. Vol. XXIII. Part 4. P. 241–247.
15. Mykytiv, H.V. (2012). Znakovist arkhetypnykh symboliv u natsionalno-movnii kartyni svitu ukrainsiv [The significance of archetypal symbols in the national and linguistic picture of the world of Ukrainians]. *Bulletin of Zaporizhzhia National University. Philological sciences*. № 1. P. 305–310.
16. Myshanych, S.V. (1986). Narodni opovidannia [Folk short story]. Kyiv: Dnipro.
17. Nudha, H.A. (1969). Dumy [Dums]. Kyiv: Rad. pismennyk.
18. Pastukh, N. (2013). Symvolika tvaryn v ukrainskomu folklori: zozulia [Animal symbolism in Ukrainian folklore: the cuckoo]. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy.
19. Rusanivskiyi, V.M., Taranenko, O.O. (ed). (2004.) Ukrainska mova: entsyklopediia [Ukrainian language: encyclopaedia]. Kyiv: «Ukrainska entsyklopediia» imeni M.P. Bazhana.

20. Senko, I.M., Lintur, V.V. (1984). Zacharovani kazkoiu: ukr. nar. kazky Zakarpattia v zapysakh P.V. Lintura [Fascinated by a fairy tale: Ukrainian folk tales of Transcarpathia in the records of P.V. Lintur]. Uzhhorod: Karpaty.
21. Stashko, H. (2014). «Folklorna kartyna svitu» v suchasni linhvistytsi [The “folklore picture of the world” in modern linguistics]. *Scientific notes. Series: Philological sciences (linguistics)*. Vol. 127. P. 323–328.
22. Talanchuk, O.M., Kyslyi, F.S. (1993). Heroichniy epos ukrainskoho narodu: khrestomatia [The heroic epic of the Ukrainian people: a chrestomathy]. Kyiv: Lybid.
23. Vasylo, Z. (2004). Symvolika folklornoho obrazu [Symbolism of the folklore image]. Lviv: DPA Druk.
24. Vasylo, Z.S. (2003). Symvolizatsiia znachennia slova v ukrainskomu folklornomu movlenni (na materialy faunonazv u kazkakh, pisniakh i paremiakh) [Symbolisation of the Word Meaning in Ukrainian Folklore Speech (on the Material of Faunal Names in Fairy Tales, Songs and Proverbs)]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv. 20 p.
25. Yermolenko, S.Ya. (ed). (2001). Ukrainska mova. Korotkyi tлумachnyi slovnyk linhvistychnykh terminiv [Ukrainian language. A short explanatory dictionary of linguistic terms]. Kyiv: Lybid.
26. Zhaivoronok, V.V. (2006). Znaky ukrainskoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk [Signs of Ukrainian ethnoculture: dictionary-reference]. Kyiv: Dovira.